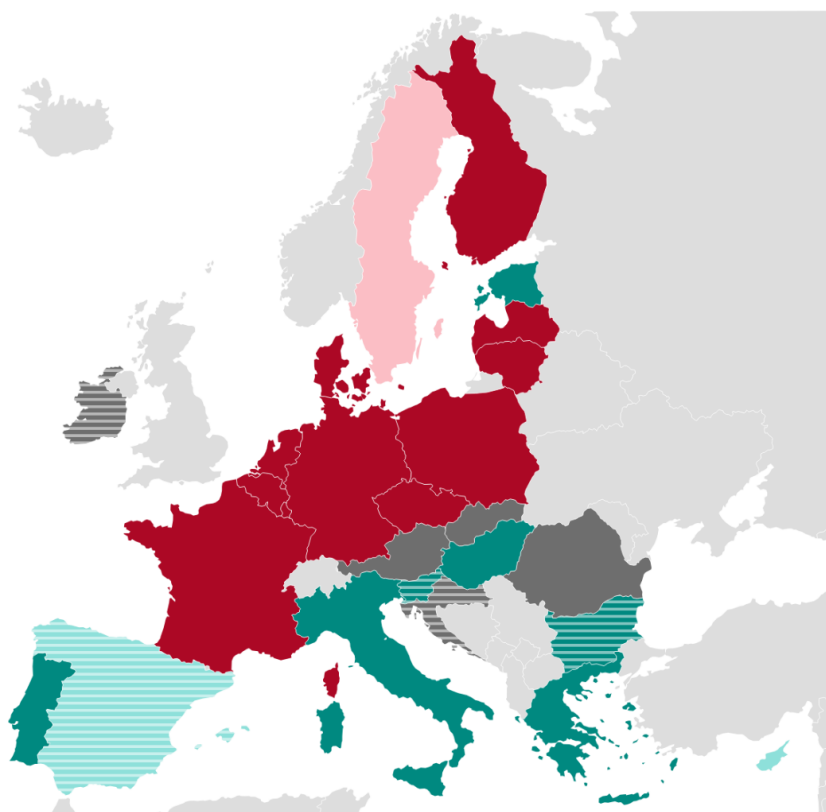




EU är till för _____?

I Sverige diskuteras ofta vad EU INTE borde syssla med. Inte lika ofta lyfts frågan vad vi vill att EU:s uppgift ska vara. Med påtagliga globala utmaningar, verkar dock många [européer känna sig hotade enligt Eurobarometer](#). På frågan om vad EU bör fokusera på för att bygga upp sin position i världen, pekar många européer följaktligen på försvar och säkerhet samt konkurrenskraft, ekonomi och industri. Så här fördelade sig prioriteringarna per land:



Resultaten är föga förvånande, vi lever de facto i en förändrad värld. EU har tagit steg från att vara ett samarbete för fred genom handel, till att arbeta för att bevara freden genom ökat samarbete kring försvar och förmåga till självförsörjning – så kallad strategisk autonomi. Vår före detta EU-minister och EU-kommissionär, Cecilia Malmström, ser dock med en viss oro på utvecklingen: *”Strategisk autonomi må låta bra, men vi kan bli ensamma om vi blir för självständiga. Utan allierade riskerar Europa att klämmas mellan USA:s och Kinas intressen. Vikten av EU:s handelsavtal med Indien och Sydamerika, blir därför tydligt.”*

Försvaret av demokratin

Man kan fundera på varför Sverige sticker ut en aning från övriga på kartan ovan – beror det på hur man rapporterar om EU i svensk media, eller finns det andra anledningar? Hur som helst får vi stöd av Europeiska rådets generalsekreterare Alain Berset som i en intervju i Politico pekar på faror med att europeiska regeringar kan ”kidnappas” av fientliga externa krafter som lägger sig

i nationella val. Berset menar att Europa trots betydande investeringar i militär kapacitet inte kommer vara säkert om vi inte kan försvara våra demokratiska institutioner.

Dessutom är demokrati så som vi känner det idag, inte längre en självklar punkt på agendan i ett antal europeiska medlemsstater vars politik inte försvarar demokrati, rättstatlighet och jämlikhet per reflex. Många länder i EU har likartade politiska strömningar. I dagsläget arbetar EU-kommissionen, med stöd av de flesta medlemsstater, för att koppla EU-stöd till demokrati- och rättstatlighetsreformer, men arbetet kan alltså få förändrade prioriteringar utifrån valresultat runt om i Europa de kommande åren.



På ett seminarium nyligen i Bryssel lyftes tre olika typer av hot mot demokratin, hot som kanske kommer inifrån snarare än utifrån:

- Jämlikhetsaspekten kan få en ökad "woke"-stämpel på sig och mindre tyngd i en situation där vi känner oss hotade och fokuserar på det som känns handlingskraftigt.
- EU ser fortfarande kultur som en gränsöverskridande brobyggare för gemensamma värderingar och en förutsättning för demokrati. Om européerna bär på en känsla av utsatthet, ligger dock troligen ett större fokus på europeiska värderingar i tangentens riktning. Om begreppet är svårt att definiera, kan det bli lättare att peka ut och lockande att agera mot icke-europeiska värderingar istället för det som förenar oss.
- I takt med att vi utsätts för kontinuerliga hybridattacker mot våra offentliga institutioner, hörs allt fler röster för att yttrandefriheten ska ses över för den nationella säkerhetens skull. Varje inskränkning i yttrandefriheten bör noggrant ses över för att inte de mindre steg vi tagit, plötsligt har resulterat i att vi tagit ett stort oönskat kliv.

EU: inriktning och budget förändras

Efter rykten och läckor presenterade EU-kommissionen i somras sitt förslag till en ny långtidsbudget för EU åren efter 2027. Vid sidan av behov av att fortsätta hantera stora utmaningar så som klimatförändringar, har den geopolitiska spelplanen förändrats påtagligt för EU:s medlemsstater. Säkerhetsfrågan kräver ett helt nytt fokus samtidigt som stora insatser måste göras för Europas konkurrenskraft. Få tror att medlemsstaterna var för sig klarar av att hantera dessa utmaningar, och det är därför EU ombetts koordinera insatserna.

Förslaget till ny budgeten tar ett helt nytt grepp för förenkling. Sju utgiftsområden blir fyra, 52 program blir 16. Programmen ska bli mer flexibla och fokus kommer läggas på konkurrenskraft, motståndskraft och försvar. De totala utgifterna som dubbleras behöver även ta hänsyn till återbetalning av återhämtningslånet EU tog under Covidpandemin, vilken uppgår till cirka 30 miljarder euro per år, men även medlemsstaternas ökade försvarskostnader kopplade till nya NATO-målsättningar. Hur de nya utgifterna ska finansieras återstår att se. Sverige har traditionellt sett intagit en budgetrestriktiv hållning, både vad gäller medlemsavgifter och nya intäkter för EU. Paradoxalt nog visar en studie från EU-parlamentet att det verkar som om [svenska medborgare inte till fullo håller med](#).

Framför oss har vi två och ett halvt år av tuffa förhandlingar mellan medlemsländerna. Knivarna har börjat slipas. Sveriges förre EU-ambassadör Lars Danielsson brukade säga att människans sämsta sidor visar sig vid tre tillfällen; arvstvister, skilsmässor och EU:s budgetförhandlingar...

I EU-budgetens största utgiftsområde ingår bland annat EU:s regionalpolitik som idag står bakom cirka 50% av svenska regioners arbete med hållbar vattenanvändning, utveckling av innovationskluster och landsbygd, eHälsa, transportplanering och mycket mer. Finansiering av detta arbete samt bland annat jordbruksutveckling, föreslås styras genom så kallade "Nationella och regionala partnerskapsplaner", en slags pott till varje medlemsstat som ska ge dem mer flexibilitet i hur medlem används. Eftersom försök att reformera EU-budgeten tidigare visat sig svår genomförbara och lett till att EU fått klä skott för till exempel jordbrukares ilska, är denna pott till synes en ganska slug konstruktion. Dels ger potten ökad flexibilitet för medlemsstaterna att fördela medlen efter identifierade behov, dels skjuts ansvaret hur medlen fördelas över på respektive medlemsstat. EU skulle med denna konstruktion alltså inte längre kunna beskyllas för vilka prioriteringar en medlemsstat gör. Men så enkelt är det förstås inte. Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) pekar på att spelreglerna på EU:s inre marknad skulle rubbas om EU:s medlemsstater har möjlighet att välja olika nivåer på jordbruksstödet.



Frågor saknar svar

Även Sveriges regioner har anledning att undra över vilka kriterierna är för fördelningen EU-medlen i Sveriges pott mellan jordbruk och regional utveckling. Annars handlar svenska regioners oro mer om en ökad centralisering där platsbaserad kunskap inte ges tillräckligt utrymme. Även om EU-kommissionen tydligt pekar på vikten av att den regionala nivån involveras, råder det oklarheter kring vilka tolkningar och prioriteringar som Sveriges nationella nivå gör. På vilka grunder fördelas EU:s investeringsmedel mellan storstad, tätort, landsbygd och

glesbygd? Får regionerna själva bestämma hur medlen investeras, får regioner en långsiktig investeringshorisont, eller förväntas de ta del av nationella utlysningar som går till en sektor istället för regionala behov? Det finns således många frågetecken att räta ut och en gedigen svensk dialog mellan Sveriges nationella och regionala nivå pockar på. För att kunna utföra det regionala utvecklingsuppdraget måste i alla fall prioriteringar och tolkningar vara glasklara och förberedda vid ingången av 2028. Den största frågan torde dock vara vad Sverige kommer täcka upp för när inte bara storleken på och fördelningen av EU:s medel förändras, utan även hur vi kan använda medlen! Vad är det som inte ska ingå i ett framtida regionalt utvecklingsuppdrag och vilka uppgifter behöver man lägga till? Vågar man hoppas att denna fråga som kommer så nära svenska medborgare blir en valfråga 2026?



I avvaktan på dialog

Småland Blekinge Halland South Swedens (SBHSS) ägare vilar inte på lagrarna. Utifrån EU-kommissionens förslag till en ny långtidsbudget, har regeringen under hösten skickat ut en rad olika remisser som angår den regionala nivån. Vid sidan av de ståndpunkter Sveriges regioner tagit fram tillsammans med en arbetsgrupp som leds av Sveriges kommuner och regioner (SKR), är våra ägare i full färd med att besvara remisserna för att kunna ge sina sydsvenska perspektiv. Det är ingen hemlighet att norra Sverige länge lobbade för att deras glesbonus ska fortsätta finnas kvar, och att storstädernas betydelse som tillväxtmotorer för Sverige tydligare ska lyftas. Det är inte säkert att den sydsvenska geografin passar in i den förenklade samhällsbilden.

För att kunna agera tidigt i beslutsprocesser, inför att förslag tas fram, har SBHSS styrgrupp givit Brysselkontoret i uppdrag att ta fram ståndpunkter kring EU:s långtidsbudget. Utifrån positionen kan SBHSS ägare agera snabbare och tydligare både gentemot den svenska nationella nivån och den europeiska arenan. Det är bra för vår geografi, och för Sverige.

/Sven Kastö